

FORGÁCH KINGA

A Budai Krónika nagy rejtélye

A Széchényi Könyvtár kincsei – A magyar könyvnyomtatás Pannónia történetével kezdődött –

Farkas Gábor Farkas: Hess András műve képet ad a korabeli Magyarország gondolkodásáról

A magyarországi nyomdászat történetének kezdete Európában is különleges, hiszen az első nyomtatott könyvünk, a *Budai Krónika* éppen Magyarország történetét meséli el. Az 1473-ban megjelent kötet egyik példányát az Országos Széchényi Könyvtárban őrzik. A relikvia titkairól Farkas Gábor Farkas, a *Régi Nyomtatványok Tárának* vezetője mesélt lapunknak.

Az új kutatások szerint politikai okból késett az első könyv kiadása (Fotó: Varga Imre)

A Budai Krónika több szempontból is izgalmas dokumentum, s egyik legfőbb érdekessége, hogy ez a legelső Magyarországon nyomtatott könyv. A hetven levelet tartalmazó kötet 1473-ban jelent meg, és ma már csak tíz példánya lelhető fel a világon. A krónika egyik kötetét az Országos Széchényi Könyvtárban őrzik, és a mai napig rengeteg kérdés és rejtély kapcsolódik a kiadásához. Az elvarratlan szálakról és a lehetséges válaszokról lapunknak Farkas Gábor Farkas, a Régi Nyomtatványok Tárának vezetője beszélt.

„Mi, itt az Országos Széchényi Könyvtárban időnk legjavát régi könyvek között töltjük, ezért folyamatos impulzusok érnek bennünket. Néha azt hisszük – ahogy például a Budai Krónika esetében is –, hogy a kutatás már lezártnak tekinthető, de aztán rendre kiderül, hogyha az ember kicsit megkapargatja a felszínt, elképesztő dolgok, históriák jönnek elő” – magyarázta Farkas Gábor Farkas. Szerinte a Budai Krónika egyik különlegessége a záró sora, ugyanis, ha az (és Hess András előszava) nem lenne, nem is tudnánk, hogy hol született a könyv. Nyomdászja ugyanis a következővel zárta az első magyarországi könyvet: befejeződött Budán az Úr 1473. esztendejében, pünkösöd előestéjén Hess András által.

„Magyarország történelmi okokból nehezebb helyzetben van, mint a tőlünk nyugatabbra lévő, mert nálunk a középkori könyvanyag jelentős része a háborúk következtében – a törökök, majd a második világháború pusztítása miatt – megsemmisült. Ezért hiányoznak például azok a lényegbevágó levéltári források, amelyek segítségével a 15. századi magyar nyomdászat történetét teljesen rekonstruálni lehetne. A probléma megoldására két módszer van: az európai nyomdászat történetében analógiákat keresni, illetve a fennmaradt példányokat alaposabban megvizsgálni” – mutatott rá a történész.

Arra is felhívta a figyelmet, hogy a legmélyebb kutatások szerint – amelyek *Borsa Gedeon* nevéhez fűződnek –, úgy tűnik, hogy nem is 1473. június 5-én fejeződhetett be a könyv nyomtatása, valószínűleg már sokkal előbb készen állhatott, s a késésnek politikai okai voltak. Korábban azt gondolták, hogy Hess András nyomdász 1472 tavaszán jöhetett ide Rómából, most viszont úgy vélik, már egy évvel korábban Budán volt. „A késedelem valószínűleg a *Mátyás király* elleni, 1471-es összeesküvéssel magyarázható, amelyben vezető szerepet vállalt *Janus Pannonius* és *Vitéz János* esztergomi érsek is. Borsa Gedeon azt feltételezi, hogy létezett a kötetnek egy első ajánlása, amely Vitéz Jánoshoz szólt. S amikor már készen volt a könyv, akkor robbant ki az összeesküvés, amelyet

Mátyás vaskézzel levert. Hess András tudta, hogy a Vitéz Jánosnak dedikált előszóval nem jelenhet meg a könyv, így kénytelen volt újat írni – mesélte a történész. Van azonban egy nagy rejtély, amire ma sem tudjuk a választ: vajon miért nem Mátyás királynak, hanem Kárai László prépostnak ajánlotta a könyvét?

Farkas Gábor Farkas szerint a Budai Krónika azért is különleges, mert képet ad a korabeli Magyarország történelmi gondolkodásáról. Hess András ugyanis az előszóban arról ír, hogy azért kellett kinyomtatni a magyaroknak a Budai Krónikát, mert ők nagyon szeretik a történelmet. „Az első nyomtatott könyvünk nem más, mint az ország történetét mondja el a mitikus-biblikus kezdetektől Mátyás megkoronázásáig, és ez egész Európában különleges, hogy egy nép első nyomtatványa éppen a nemzet történetét meséli el” – hangsúlyozta. Mint kiemelte, a latin nyelvű könyvből mindössze tíz példány maradt fenn Szentpétervártól Princetontig, s hogy a többivel mi történt, az rejtély. „Hess András és a nyomdája nyomtalanul eltűnt” – mesélte a könyvtáros, aki szerint elképzelhető, hogy a műhely leégett.

Az Országos Széchényi Könyvtárban egyébként a Budai Krónika mellett más fontos és értékes könyveket is őriznek. Így az intézmény 1957-ben szerezte be legrégebbi nyomtatványát: egy töredéket *Gutenberg* 42 soros mainzi Bibliájából. De a könyvtárban található több nyomtatott Corvina is Mátyás gyűjteményéből. Ilyen *Thuróczy János* krónikájának Augsburgban kiadott díszpéldánya is. A könyvtárban nem mellesleg éppen egy krónika-projekten dolgoznak. A tervek szerint a Budai Krónikával – később pedig több más latin és magyar nyelvű történeti munkával – kapcsolatos érdekeségeket is megosztják majd: hangoskönyv, hasonmás kiadás és egy kétnyelvű honlap teszi majd lehetővé, hogy még alaposabban megismerhessük a hazai nyomdászat történetének első és egyik legizgalmasabb kiadványát.

Forrás:

http://magyarhirlap.hu/cikk/98309/A_Budai_Kronika_nagy_rejtelve

Válogatta: Fonyó Istvánné